

Kad prognozes sabrūk - Krievijas koksnes eksports uz Ķīnu

Latvijas Mežu sertifikācijas padome

Krievijas un Ķīnas kokmateriālu tirdzniecības prognozēm varam konstatēt krasu nesakrītību ar realitāti. Ekonomisti 2020. gadā prognozēja milzīgu tirdzniecības apjoma kāpumu, taču realitātē apjomi ir sarukuši saistībā ar Krievijas ieviestajiem eksporta aizliegumiem neapstrādātiem baļķiem, karu Ukrainā un sekojošajām Rietumvalstu sankcijām. Krievijas kokmateriāli - īpaši bērza saplāksnis - caur Ķīnu un citām trešajām valstīm tiek nelegāli "atmazgāti" ar viltotiem izcelsmes sertifikātiem, lai apietu Eiropas Savienības sankcijas.

“Septiņreiz nenomērīja”

Trīs ķīniešu ekonomisti prognozēja, ka 2025. gadā Ķīnā ieplūdīs 95 miljoni kubikmetru Krievijas zāģmateriālu, taču Ķīnas muita kopumā reģistrējusi tikai 12,4 miljonus kubikmetru.

Tika prognozēts, ka Krievijas zāģmateriālu imports Ķīnā līdz 2025. gadam sasniegs apjomu līdz pat 95 miljoniem kubikmetru gadā. Tas būtu septiņkārtīgs pieaugums salīdzinājumā ar 2016. gadu. Šis modelis tika publicēts 19 mēnešus pirms tam, kad Maskava aizliedza zāģbaļķu eksportu, un 20 mēnešus pirms tās iebrukuma Ukrainā. Prognozes autori ir Jongži Čangs, Bindži Liu un Miņhoņs Gao. Tie ir ekonomisti no Ziemeļķīnas Aeronautikas inženierijas institūta, Ķīnas Renmina universitātes un Tjaņdziņas Čengdzjanas universitātes, kuru *Grey-Markov* modelis tika publicēts žurnālā *International Journal of Sustainable Development and Planning* jau 2020. gada jūnijā.

Saskaņā ar *China Timber Net* datiem, Ķīnas Galvenā muitas pārvalde 2025. gadā reģistrēja tikai 12,4 miljonus kubikmetru visa veida kokmateriālu no Krievijas, kas ir par 8,9% mazāk nekā iepriekš un kopumā vērti 2,55 miljardus ASV dolāri. No šī apjoma 10,15 miljoni kubikmetru bija skujkoki. Salīdzinājumam - pētījuma bāzes gadā – tas bija 2016.gads - tikai zāģmateriālu apjoms vien bija 13,4 miljoni kubikmetru, un tika prognozēts, ka to vērtība pieaugs no 3,3 miljardiem ASV dolāru 2017. gadā līdz 5,05 miljardiem līdz 2025. gadam.

Šie trīs ķīniešu zinātnieki prognozēja, ka Krievijas apaļkoksnes sūtījumi samazināsies no 12,8 miljoniem kubikmetru 2016. gadā līdz 6,8 miljoniem 2025. gadā, skaidrojot to ar eksporta tarifiem, kurus Maskava noteica 10% apmērā 2007. gadā un gadu no gada paaugstināja. ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija – FAO - ziņoja, ka 2003. gadā Krievija

nodrošināja 60% no Ķīnas baļķu importa, galvenokārt lapegli un Mongolijas priedi.

Krievija arī pilnībā aizliedza neapstrādātas skujkoksnes un vērtīgu lapu koku eksportu kopš 2022. gada 1. janvāra. Līdz 2025. gadam Ķīnas muiža secināja, ka Krievija nodrošina 16,5% no Ķīnas importētajiem 7,5 miljoniem kubikmetru lapu koku baļķu - pie kam Latvija bija viena no divām galvenajām bērza baļķu piegādātājām - un 285 560 kubikmetru gatavā saplākšņa, kas veidoja 88,6% no Ķīnas iepirktā gludā saplākšņa.

“Asiņainais bērzs”

Valdību pārstāvji tika aicināti piesaistīt investīcijas kokapstrādes parkos robežostās – Heihē, Suifenhē, Manžouli un Erenhotā, prioritāti piešķirot koksnes dziļās apstrādes rūpnīcām. Tika īpaši uzsvērts, lai katrai importēto kokmateriālu partijai būtu izcelsmes sertifikāts, ko nedrīkst apstiprināt pārstrādei vai reeksportam pirms oficiālas importēšanas. Eksportētāja juridiskajai sertifikācijai bija jābūt priekšnoteikumam ilgtspējīgai tirdzniecībai.

Tomēr organizācijas *Earthsight* veiktā izmeklēšana, kam tika piešķirts zīmīgs nosaukums - "Asiņainais bērzs" - atklāja, kā Eiropas Savienībā, kopš sankciju stāšanās spēkā 2022. gada jūlijā, caur trešajām valstīm ir ievests Krievijas un Baltkrievijas bērza saplākšnis vairāk nekā 1,5 miljardu eiro vērtībā. Tas ir vidēji 20 konteineru kravas dienā. Papildu 273 miljoni eiro laika posmā no 2024. gada novembra līdz 2025. gada aprīlim tika pārvietoti caur Ķīnu, Kazahstānu, Turciju un Gruziju, izmantojot krāpnieciski izdotus izcelsmes sertifikātus.

Tiek uzskatīts, ka pat viena piektā daļa no visa šobrīd Eiropā pārdošanā esošā bērza saplākšņa ir nelegālie, tā saucamie “asiņainie kokmateriāli”. To 2025. gada janvārī paziņoja *Earthsight* kokmateriālu un sankciju nodaļas pārstāvji. Septiņi no desmit lielākajiem Krievijas bērza saplākšņa eksportētājiem joprojām apgādāja Eiropu, un divi no tiem bija saistīti ar oligarhiem, kuri ir cieši saistīti ar Kremli.

Earthsight brīdināja Briseli, ka Eiropas Savienības Atmežošanas regula (EUDR), ieviešot "beznosacījuma zema riska" valstu kategoriju, varētu pat atvieglot šādu nelegālu naudas un preču atmazgāšanu, savukārt sankciju izpildes amatpersonas norādījušas, ka situāciju uzlabotu sankciju paplašināšana.

Aplēses un realitāte

Jau 2024. gada augustā žurnālam *Forest Policy and Economics* pētnieki modelēja Pasaules meža produktu tirgu ar un bez kara faktora. Viņi secināja, ka rūpnieciskās apaļkoksnes un gatavo kokmateriālu cenas īstermiņā pieaugtu par aptuveni 3%, pieņemot, ka iebrukums noslēgtos 2025. gadā. Tiek prognozēts, ka Krievijas koksnes paneļu un papīra tirgi nākamo 30 gadu laikā tā arī nekad pilnībā neatgūsies, un to vietu jau ir ieņēmušas citas valstis.

"Krievija ir viena no vadošajām meža produktu ražotājām pasaulē, tāpēc sankcijām pret to ir milzīga ietekme," norādīja ASV Ziemeļkarolīnas štata universitātes eksperti. Ķīna un citi Āzijas ražotāji kāpinās izlaides apjomus, kamēr vien saglabāsies augstas cenas.

Rūpnīcas visā Ķīnā 2026. gada pirmajā pusgadā iepirka 10,66 miljonus kubikmetru importētu kokmateriālu, kas ir par 12% mazāk nekā gadu iepriekš; lielāko kritumu - par 20,2% - piedzīvoja tieši skujkoku materiāli. Tajā pašā periodā Krievijas zāģmateriālu sūtījumi uz Ķīnu saruka par 21,8% – līdz 4,46 miljoniem kubikmetru.

Finiera brīnumainās pārvērtības

Krievijas uzņēmums *Segezha Group*, kas 77% savu zāģmateriālu pārdod tieši Ķīnai, ziņoja par 88 miljardu rubļu zaudējumiem 2025. gadā pēc tam, kad tā pārdošanas apjomi Ķīnā saruka par 9% - līdz 2,1 miljonam kubikmetru. Kokapstrādes parki pie robežām, kurus savā darbā pieminēja zinātnieki, tagad pārvērš Krievijas finieri par "Ķīnas produktu", un pircēji citos kontinentos to saņem jau kā Ķīnas izcelsmes preci.

Zinātnieki Čangs, Liu un Gao savā zāģmateriālu tirdzniecības prognozē kļūdījās "tikai" par 80 miljoniem kubikmetru. Zinātnieki gan pareizi identificēja vienīgo kontroles mehānismu, kas būtu padarījis pierobežas staciju kokmateriālu ražotnes izsekojamas. Taču ironiskā kārtā izcelsmes sertifikāts, kuru pieprasīja jau 2020. gadā, tagad ir kļuvis par "vienkāršu papīra gabalu", kura fonā tiek īstenota nelegāla kokmateriālu "atmāzgāšana"...